

Kelemen László

A kéz, mely a szívet újítja

(Részben) borongós gondolatok egy remek kiállítás kapcsán
Kéz | Mű | Remek. Népművészet. Nemzeti Szalon, 2018.

■ Az MMA az elmúlt négy évben visszhangos tárlatokat, Nemzeti Szalonokat rendezett a Műcsarnokban, a reprezentatív térben, olyan nagy, összefoglaló jellegű kiállításokat, melyek egy-egy művészeti ágat helyeztek fókuszba. Az építészeti, képzőművészeti, fotográfiai és iparművészeti Szalon után az idén az „élő/kortárs népművészet” került sorra, olyan parádés bemutatásban, amely az őszinteségtől, természetességtől rég elszokott kortárs művészetet otthonában szólítja meg, és veti fel már egyáltalán létrejöttével is ismét ugyanazokat az alapkérdéseket: „Mi a művészet? Mi a termék? Mi a művészet értelme?” (Lásd a kiállítás katalógusa, Kéz | Mű | Remek, Nemzeti Szalon 2018, 7. oldal. A katalógus is elismerést érdemel, méltó a kiállításhoz, ráadásul igen széleskörűen és érthetően ad választ azokra a kérdésekre, amelyek a káprázatos kiállítótérből kijöve a járatlan látogatóban felmerülnek.) A kortárs, „magas” művészeti oldalról most nem mennék bele a kérdés taglalásába, az erről az oldalról adott válaszok viszont ott vannak a kiállított tárgyakban, jóllehet speciálisan, a tárgyak nyelvén, mégis érthetően, mert általánosan emberiek és összetéveszthetetlenül magyarok.

Tekintve, hogy történelmi, a múltban kialakult művészetről írok, érdemesnek tartom az akkori esztétikai szempontok szerint gondolkodni akkor, ha azt próbáljuk körvonalazni, mi a népművészet esztétikai olvasata.

A középkorban ez az esztétikai szép keresését jelentette. Szép az, ami kiegyensúlyozott, arányos (a szimmetria és az aranymetszés általános szabályai szerint), az Istenel és a világmindenséggel való kapcsolatot keresi. Nemritkán természetutánzó, azt átlényegítő alkotást, a természetben önmagát is szervesen elhelyező alkotót jelent, ahol az önmagáért való szép nem a cél, hanem a következmény. A népművészetben mindehhez még hozzáadódik egy itt alapvető ismérv, a hasznosság, a művészi tárgyak gyakorlati használatnak való megfelelése. A felsorolt jegyekre a kiállításon számtalan példát találunk, a feszület-

től a sírjelig, a viselettől a padládáig. Hogy példaként ez utóbbival kezdjem, biztos sokunknak adatott meg, hogy ne csak csodáljuk díszítését, hanem rá is ülünk egyre, és tapasztaljuk, hogy a modern bútorokhoz képest a más arányok nemcsak szebbé teszik a szemnek, hanem használhatóbbá, kényelmesebbé is a testnek. A díszítőművészetünkben pedig, melynek ázsiai eredetéről, jelentéstartalmáról nincs értelme itt írni, hiszen alapvető, részletes kötetek születtek az elmúlt száz évben, éppúgy ott vannak a középkori vagy a középkor előtti szépségideál jegyei, a teremtett világ művészi (arányos és hasznos) leképezése, mint a tájba simuló, kalákákban felépített játszótérekben vagy házakban, „feredőkben”.

Talán azért is sikerül innen, a hagyományba oltott kézművesség oldaláról világosabb válaszokat megfogalmazni az általános vagy speciális művészeti kérdésekre, mert ma már olyan, hogy élő népművészet, alig van, a népi gyökerekből táplálkozó képző- és iparművészet jó ideje mostohagyerek a magas-művészeti kánonban, és az egyszerűbb, sokszor kitagadott helyzet talán lehetővé teszi a partvonalról való elfogulatlanabb szemlélődést. A népművészet nem akar más lenni, mint ami, itt nincs ízesítés, habzás, csak tiszta forrásvíz. Itt nincs „posztmodern”, nincs protest-művészet, itt az esztétikai szép és a hasznos öllelkezik még mindig múlttal s jövővel. Persze, mondhatják finnyás, vagy ideológiailag elfogult ítések, hogy a mai kornak ez avított, vagy nem képezi le a mai bonyolult és irányvesztésében is turbulens világot, de akkor javasolom meghallgatni például Arvo Part gregoriánhoz visszanyúló műveit. Az ő zenei modernsége pont ezt az elvesztett, nagyon is hiányzó érzést keresi, amit a népművészet eleve meg tud adni az arra érzékenyeknek. Ma az a művészet modern, arra vagyunk művészileg érzékenyek, amely megszólítja *egyéni* szépérzékünket, vagy lelkünk valamely szegletét az előítéleteinktől a gyengeségeinkig, a titkos és nem titkos vágyainktól a külső, de tükörben nem látható képig, melyet magunkénak vallunk. „Min-

den egész eltörött” – írta Ady Endre hajdan, és a helyzet azóta a kollektivitás szempontjából csak sokkal rosszabb lett. Különösen így van ez az eredetileg lelkünk közepéből fakadó népművészettel, a közösségi művészettel, hiszen valaha ugyanolyan ősforrás volt, mint a nyelvünk.

Ma már sajnos nemcsak népművészet, de paraszti közösségek is alig vannak már. A falusi, paraszti társadalmakat ugyanis a XX. század rettenetes viharai meggyengítették, szétverték, majd lerombolták, ehhez a nyugati globalizált, fogyasztói szemléletű civilizációs trend és annak kulturális szelei már „csak” a kulturális szétesést, majd szétszórátást társították. A falvak még léteznek, emberek még vannak a falvakban, de úgy, mint a környezet-szennyezéstől letarolt tengerfenéken a halak. Az utóbbi évtized be- és kitelepedési hullámai már számszerűleg is elérték, hogy egy korábban virágzó erdélyi faluban például, ahol legutóbb jártam, az udvarhelyszéki Etéden, a korábbi háromezres népesség a harmadára csökkent, elöregedett, nyugdíjas lett a falu, az óvodában, iskolában nincsenek már csak a betelepülők gyerekei, a munkaképes fiatalok városban keresnek könnyebb életet, vagy már ott sem, hanem külföldön próbálnak a pénz bűvöletében boldogulni. Ez a helyzet sajnos korántsem egyedi, Kárpát-medencei utaim alatt tömegesen találkoztam ilyen állapotban lévő közösségekkel. A dunántúli Regölyben például, a folyamatosan csökkenő lakosságú, ma körülbelül 1100 lelkes faluban, ismerőseim elmondása szerint öt-hat nagygazda kezében van a határ, és ott, ahol a Dunántúl legjobb földjei vannak, ma négy zöldségesület él meg, mert már a ház melletti kertben sem termelnek. Egy ilyen helyzetben parasztságról, élő népművészetről szónokolni legalábbis önbecsapás. A tragikus népesedési trend azonban, bár minden mindennel összefügg, mégsem e cikk tárgya, a példám csak azért fontos, mert a pontos diagnózis az alapja minden gyógyulásnak. A helyzet – meggyőződésem – kemény munkával és sok segítséggel, de pont a helyi hagyományok dokumentálásával és továbbélésével vagy újjáélesztésével javítható. A falvakban eredeti formájában éppen kivesző, évszázadokon át szájról szájra hagyományozott népi kultúra ebben is segít: nyelvünk mellett ugyanis a másik olyan művészi közlési forma – és egyben megtartó, újraélesztő erő –, amelyet élő módon, sajátunkként kell megőriznünk minden eszközzel.

Szoktuk mondogatni, mint sötét erdőben a gyermek, hogy folklór-nagyhatalom vagyunk. Való igaz, hogy a Malonyai Dezső, Koós Károly, Ortutay Gyula, Vikár Béla, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Lajtha László, Martin György, Kallós Zoltán (a sort még hosszasan folytathatnám) és követőik által végzett dokumentálás (gyűjtések) és az álta-

luk kijelölt, végigjárt és kitaposott út a teljes spektrumot célozza kultúránkban, a közművelődéstől (pl. kórusmozgalom, népfőiskolák) a magas művészetig (a legnagyobbak saját művészi nyelvezetüket alakították ki belőle), a kisközösségektől a nemzetközösségekig, a Kárpát-medence teljes területén. Azonban ha eleink a dokumentálás mellett nem szerveznek megmutatkozási lehetőségeket (mint pl. a Millenniumi Falu volt szintén a Városligetben), ha nem szervezik meg Paulini Béláké a Gyöngyösbokrétát, vagy a cserkészek nem figyelnek fel a közös kincsre, elindítván a regőscserkészetet, ha a háziipari szövetkezetekbe nem torkollik Gyarmati Zsigánéké kalotaszegi igyekezete, akkor a folklór újra- és újrafelfedezésének sokkal kisebb lett volna a társadalmi haszna és hatása.

Akkor a '72-ben kibontakozó táncházmozgalom és a vele testvér kézműves-építész „nomád nemzedék”, ahogy találóan nevezik ma is magukat Csoóri Sándor korabeli nevezetes, a *Forrás* folyóiratból zsillett-pengével példányonként kivágott esszéje után, nem lett volna ilyen virágzó, és talán a mostani kiállítás sem jöhetett volna létre, vagy legalábbis sokkal szegényesebb lenne. Mert a mai napig az a „nomád” szellemiség, annak a generációnak a szellemisége a meghatározó a mai magyar kézművességben, amelyről Csoóri Sándor írt. Ezt nyilatkozta 1994-ben: „Én írásomban az értelmiségre gondoltam. Arra az értelmiségre, amely hagyományt keres, hagyományt keres a múltban, hagyományt keres a gondolkodásban és az érzelmekben. Arra az értelmiségre, amely a nemzeti gondolkodás folytonosságát kereste. Nemcsak a népdalokban, nemcsak abban a múltban, amit ezek a népdalok képviseltek és fejeztek ki, hanem abban, amit egyáltalán nyelvileg, érzelmileg, gondolatilag mi múltnak tekintettünk [...] ha nem beszélhetünk arról, hogy kik vagyunk, mik vagyunk léleekben, milyenek vagyunk stílusban, mi az, ami meghatároz bennünket, és nem tegnap, tegnapelőtti jelzőkkel határoz meg, hanem csak ugyan az idő nagy és kicsi jelzőivel, akkor az egyik az a népi kultúra, amely sajátosan megmutatja azt, hogy milyenek vagyunk. Így kezdtem én el foglalkozni például a népi kultúrával... Igazi értékeket csak a stílus tisztasága őrizhet meg [...]. Mert valaminek a stílusa egy különleges érték, és ez zajlott le először a magyar szellemi életben. Ami eredeti és ami jó volt ebben a mozgalomban, az volt, hogy visszaadni a hagyománynak a hangját. Minden hagyomány végső soron a múlt olyan meghaladása, ami közben a múlt nem sérül meg. S ezzel válik időszerré. Számomra a népköltészet, a tánc mindig időszerré volt. Én büszke voltam és boldog, ha láttam, hogyan táncoltak az őseim. Illyést és Nagy Lászlót is elvittem a

táncházba, és állandóan ott voltunk. Voltak esztendőök a hetvenes évek elején, amikor majdnem minden magyar értelmiségit szinte a kezénél fogva elvittem a táncházba, és ámulni tudtak, mert nem ismerték.”

Az a döbbenet, ahogy Csoóri szembesült a '60-as évek végén a sutba dobott kincscsel, amit a vidéki Magyarország és az újra megnyíló, felfedezhető Erdély jelentett, a mai napig hatással van gondolkodásunkra. Ott akkor egy olyan páratlan értelmiségi összefogás állt a hivatalos ünnepekbe, színpadra és múzeumba kényszerített népművészet mellé, amely kirepítette kényszerpályájáról, és a társadalom élő szövetébe lökte. Szegő György idézi a Katalógus bevezetőjében Zelnik Józsefet: „A táncházmozgalom igazi szellemi vezetője Csoóri Sándor volt. Ő volt a hetvenes években a magyar kulturális élet garabonciás szelleme. Rendkívüli helyzetérző tehetséggel egyensúlyozott a lehetőségek és a lehetetlenségek között [...], ehhez az egyensúlyozási készséghez egy cizellált nyelvi szinten előadott esszéisztikus gondolkodás társult. Többek között Németh Lászlótól és József Attilától ihletetten és a szürrealistáktól »fertőzöttek.«” Majd Csoórit is idézi, ugyanott: „A kultúra – lett légyen népi vagy magas kultúra – mindenkor közösségeket teremtő erő. Ahol megnyilatkozik, épp a fejlődésről derül ki, hogy az igazi haladás: nem az egyirányú előretörés, hanem a mindenirányú kiterjedés. Dolgunk tehát élni az idő közepében, élni egy nép szellemiségének a közepében...” Zelnik Józsefék, Vitányi Iván igazgató jóvoltából az akkori Népművelési Intézetben létrehozhatók a Fialatok Népművészeti Stúdióját, és elkezdhetők a táborokban összegyűjteni a hasonló gondolkodású (vagy hiányérzetű) fiatalokat. Ezekben az első táborokban egymástól is tanultak a tanárok és tanulók, és építettek, léleken és anyagban, a kaláka, a közös munka nemes hagyományát követve. Ennek a kalákázásnak máig élő hatását, hagyományát is bemutatja a kiállítás, ahol a régi tokaji táborok mintájára ma is összegyűlnek lelkes civilek, és építenek újjá fürdőt, közösséget. Az építészeti, díszítőművészet ilyen bemenetével bemutatása mellett azonban a tárgyalgó kézművészet adja mégiscsak a gerincét a kiállításnak. A korabeli alkotótáborok folytatásaként ma eljutottunk oda, hogy a legnagyobb kézművészetszervezetnek, a Népművészeti Egyesületek Szövetségének (NESZ) már több mint ötezer tagja van, az ötvenes évek óta működő Népi Iparművészeti Tanács (NIT), mai nevén Tanácsadó Testület is megújítva végzi immár dolgát – épp a „nomád nemzet” szellemében –, a népművészetből táplálkozó kézműves tárgyak zsúrizését a Hagyományok Háza keretében, és ezt a tevékenységet igyekszik kiterjeszteni a teljes Kárpát-medencére is.

A mostani, múcsarnokbéli nagy kiállítás tehát nem a semmiből, előzmények nélkül varázsolja el a látogatót, mindez több évtizedes elkötelezettség és kemény munka eredménye, amelyet viszont a fősodrot magának képzelő média rendre kommunikációs árnyékban hagy. A Hagyományok Háza a NESZ-szel együttműködve legutóbb 2016-ban rendezte meg a XVI. „Élő Népművészet” kiállítást a Néprajzi Múzeum még Kossuth téri épületében, melyen hasonló nagyságrendben képviseltette magát a kézműves-társadalom, 450 alkotóval, 1700 alkotással. Annak a főkurátora pedig ugyanaz a Beszprémy Katalin volt, a Hagyományok Háza kézművészeti is felelős vezetője, aki a mostani csodát a Múcsarnok és az MMA megnövekedett lehetőségeivel élve megálmodta. Most a nagy munkában elsősorban dr. Fülemile Ágnes, az MTA Néprajzi Kutatóintézetének munkatársa, az egykori legendás, Tímár Sándor vezette Bartók Táncgyűttes táncosa volt segítségére, de nagy tudású és tapasztalt szakembergárda állt mögöttük határon innen és túl, élükön a társkurátorokkal: Pál Miklósnéval (NESZ), Szabó Zoltánnal (HH–Magyar Népi Iparművészeti Múzeum), Szerényi Bélával (Óbudai Népzenei Iskola). Méltatlan lenne a kiállított anyag színvonalát látva, ha bárkit is az alkotók közül kiemelnék, de talán azoknak a közösségeknek illik itt is köszönetet mondani, amelyek évtizedek óta, generációkon át ilyen magas színvonalú munkát végeztek, és az anyag összegyűjtésében is közreműködtek: mások mellett a Békés Megyei Népművészeti Egyesületnek, a Bihar Megyei Népművészeti Egyesületnek, a Magyarországi Alkotóművészek Közép- és Nyugat-dunántúli Regionális Társaságának, a Fügedi Márta Népművészeti Egyesületnek, az Iharos Népművészeti Egyesületnek, a Tolna Megyei és a Zala Megyei Népművészeti Egyesületeknek. A közösségek kitartó tevékenysége ugyanis visszatükröződik az egész kiállításon, de minden egyes csúcsteljesítményben is. Magának a hatalmas kiállítási anyagnak a tálalása is lenyűgöző, biztos néprajzelméleti alapon kerültek a nagy terekbe, kezdve a táncházmozgalom és a „nomád nemzet” indulásától („népművészeti újjászületés terme”, „archaikus életformák újralfedezése”) a mesterségbeli tudást és a mindennapi tárgykultúrát bemutató tereken át („a kézművesoktatás műhelyei”, „megújuló hangszerek”) a szakrális tárgyakig vagy az ünnepek ruházatáig, vagy a tokaji kiindulópont, a tájépitészet mai továbbéléséig.

A központi térben pedig „híres néprajzi tájak továbbélő hagyományából” láthatjuk a gyönyörű matyó, sárközi, palóc installációkat, de az újra felfedezett, kézművészeti összefogásra váró Erdély is képviselteti magát, főként kalotaszegi, de mezőségi, székely, gyimesi, barca-

sági tárgyakkal is, sőt, mérete okán az impozáns székyel kaput a Múcsarnok háta mögé, szabadtérrre állították fel. Itt kell megemlítenem a kiállítás tervezőjét, a farkaslaki születésű Jakab Csabát, aki a kurátorok és a Múcsarnok dolgozói mellett derekasan helytállt a hatalmas kiállítás berendezésében.

Dr. Andrásfalvy Bertalan, mozgalmunk és a néprajzos szakma nagy doyenje – aki a mostani kiállítást is megnyitotta – mondta a 2016-os Élő Népművészet kiállítás-megnyitóján: „A népművészetet, a néphagyományt ápolnunk kell... – szokásunk mondani. Mit is jelent ez? Így javítanám: *nem ápolni kell, hanem meg kell tanulni, majd az ápol minket.* A XVI. Országos Népművészeti Kiállításon bemutatott alkotások mögött bizony sok-sok tanulás és munka van, ami nélkül ez nem jöhetett volna létre. A népművészetet, néphagyományt nem lehet megörökölni, mint a hajunk színét vagy arcvonásainkat, azt bizony tanulnunk kell, minél korábban elkezdve... A népművészeti hagyománnyal hétköznapi, használati tárgyainkat megszépítve, a szeretet és teremtés örömevel kell szolgálnunk az Életet, ez személyes és közösségi boldogságunk záloga. Csak önmagát és hasznát kereső, elmagányosodott emberekből álló társadalmunk ezzel és ehhez hasonló, szépet teremtő alkotással győzheti le betegítő önszeretetét. A századok alatt kiformalódott népművészeti hagyomány ápolhat minket is...” De hát hogyan ápolhat minket a hagyomány? Egyrészt, ahogy minden művészet: érzékeinkre hat, és gondolkodásunkat, szívünket nyitja, újítja. Ma már elég ismertek a kutatások a művészeti nevelés pozitív hatásáról. Másrészt a világról alkotott képünket dúsítja, mélyíti olyan információkkal, amelyeket máshonnan beszerezni nem tudunk. Harmadrészt, magyarként és Kárpát-medenceiként egybekovácsol minket, hiszen számunkra pont olyan közös önkifejezési nyelv lehet, mint az anyanyelvünk („Csak tiszta, friss és egészséges legyen az a forrás!” – írta Bartók). Itt azonban vigyáznunk kell. Míg az anyanyelvünket oktatjuk, a kézművestechnikákat tanítjuk, minden, ami ezekből fakadó művészet, nem lehet általánosan előírt, kötelező, mert könnyen visszajára fordulhat ügybuzgalmunk. Érzékenyítés, áldozat, hitelesség, sok-sok munka és tanítványi oldalról önkéntes, szívből jövő befogadása a tanításnak, majd (közösségi) integrálódás – ha röviden kellene jellemeznem, ez az az út, amely lehetővé teszi évtizedek óta, hogy a népművészet zászlaját újra és újra magasba emeljük. Az elmúlt évtizedek alatt ugyanis sokan aggdóással, sokan kárörömmel nézték (mindig kívülről) küzdelmeinket, többszörösen leírták, el is tették már a táncházmozgalmat is, a nomád nemzedéket is, mégis itt a

fényes ellenpélda a Múcsarnokban. Azonban az Ünnepe, a Szalon ne tévesszen meg senkit: a Múcsarnok egyéb tereibe bepillantva, ahol még mindig a XIX. századi zsenifelfogásban gyökerező, akkor és a XX. század első felében sikeres, de a XXI. században már unalmas köldöknézésnek ható kiállítások vannak, világossá válik, hogy az a nyugati kulturális szél, amelyről írásom elején említést tettem, még mindig tarol provinciánkban. Ha egy kicsit is nyitva a szemünk, ma már látjuk azt is, hogy ez hova vezet. Különösen jól tetten érhető, látványos a jelenség kisebbségi sorban. Alkalmam volt Kolozsváron, Mátyás király szülőháza előtt a születésnapon megnézni-hallgatni egy „slam poetry” performanszt. Fialat románok és magyarok nyilvánították ki ott, hogy elégük van a történelem ilyen-olyan értelmezéséből, ők már csak békében, jól akarnak élni. Helyenként a verselés globalizált angolba fordult, egy olyan világ látomását vetítve elének, ahol szegény Mátyás király is már csak úgy szerepelt, mint az amerikai Dracula-filmekben Erdély: csak egy Transylvania nevű, ködös vasútállomás. Szomorúan távoztunk, társam mondta ki mindkettőnk gondolatát: „elveszett magyarok”. Elveszettek a közösség számára, elveszettek, mert pont gyökereiket tépték látványosan ki ott Kolozsváron, Mátyás szülőháza előtt. Andrásfalvy igazsága így nyer magyarázatot: nem mi kell őrizzük a hagyományt, a hagyomány tart és őríz meg minket. És ez nem csak Kolozsváron van így; ma az éjféltor kirajzó nagyvárosi fiatalok számukra is jórészt érthetetlen (angol, vagy gyakran halandzsa) zenére, nehezen kimondható nevű zenekarok (még a magyaroknál is az angol név dívik) zenéjére úgy buliznak passzívan, hogy nem értik, mire, és talán már énekelni is elfelejtettek (még angolul sem énekelnek már). Manipuláló iparaggá vált a szórakoztatás, ahol olyan könnyű kreativitású zenékkal szórakoztatják a passzív fiatalokat, amelyekből már az európai szórakoztatózenei hagyomány is kipusztulófélben van, olyan zenei emlékezetet nélkülöző dallamokkal, melyeket ma már ügyes programok állítanak elő, akár percenként egy slágert, a média pedig szappanbuborékként fújja az éjszakai agyakba, fülekbe. (Különös módon a dallamok nagy része pentaton...) Szó sincs itt már, kedves múltban élők és vitázók, népi-urbánus szembenállásról, szó sincs semmilyen nacionalizmusról vagy kozmopolitizmusról. Ezek a fogalmak csak az eddigi európai kulturális térben voltak értelmezhetőek. Ma már Kárpát-medencei közösségi létünk, európai kulturális azonosságunk a tét.

Itt tartunk ma, parittyás Dávidok, és nagyon nagy bajban lennénk, ha nem lennének – dacára az ellenszélnek

– alkotó közösségeink, és ilyen rendezvényeink, mint a Nemzeti Szalon.

Amikor húsz évvel ezelőtt az „Utolsó Óra” gyűjtési programot a Fonó Budai Zeneházban elindítottam, majd tizenhét évvel ezelőtt a Hagyományok Házát alapítottuk, még nem voltak ilyen világosan láthatók ezek az Európát pusztító trendek, de a Kárpát-medencében a hagyományos paraszti kultúra kivészése eredeti közegében már nyilvánvaló volt. Munkánk tehát egyáltalán nem a múltba révedést szolgálja, sokkal inkább a jövőnek dolgozunk. Tudásaink elmúlt százévi teljesítményének köszönhetően biztos talaj van alattunk, amely újra és újra alkalmas a földtől való elrugaszkodásra, a művészi teljesítményre, alkotó- és előadó-művészetben egyaránt. Céljaink is világosak: ha nem lehet már az eredeti közegében a hagyományos paraszti kultúrát életben tartani, tegyük azt a szervezett hagyományátadás keretein belül, melynek ráadásul áldásos következménye a közösségépítő, minket megtartó erő. Kiváló, alapvető eszköz ehhez a munkához a kormány Csoóri Sándorról – a „nomád nemzedék” névadójáról és a táncházmozgalom apostoláról – elnevezett átfogó, néphagyományt átadókat támogató közösségépítő programja. Intézményszerűsülünk, de soha ne a civil közösségi tevékenység rovására, hanem

annak hasznára. Célcsoportjaink: részint a mindenkori fiatalok, az újabb és újabb generációk, amelyeket ha nem szólítunk meg, nem tesszük érzékenyvé őket saját hagyományaik iránt, már mindenféle lokális kapaszkodó, fogódzó nélkül kell hogy felnőjenek, részint a családok, amelyekhez a már nem örökölt hagyomány újabb és újabb elemeit, ceremóniáját szeretnénk visszasegíteni. Nem erővel, nem parancsra és hivatalból, mert azt a szocializmus szóval illetett korszakok (a nemzeti is) megmutatták: az utópia sikertelen megvalósítása csak ellenállást szül, és elindítja a társadalmi ingát a nyugvópontonról a szélsőség felé. Nem, ezt a tevékenységet minél inkább civil, közösségi szinten végezve és tartva – lehetőség szerint elkerülve a „megélhetési” civileket –, úgy kell végeznünk, hogy az eredményt ugyan nem, de a lehetőséget, az eszközöket és a célhoz vezető utat nap mint nap biztosítsuk minden szépre és jóra vágyó jóakarátú embernek.

És akkor kulturális értelemben a hétköznapjaink is európai emberhez méltók lesznek, nem csak akkor, ha piros betűs ünnepként Nemzeti Szalont rendez az MMA.

JEGYZET

* <http://www.okotaj.hu/szamok/09/maradt.html>

Öltözködés,
stílus, identitás –
hagyományos
és újragondolt
viseletek

